

23.
DE ARATRO HOSTILI
ARATRO HOSTILI
MVRIS
AB INSOLENTI EXERCITV
IMPRESSO

AD
HORAT. LIB. I. OD. V. XLV 20.
DISSERIT

FRANCISCANEI
INSPECTORVM ET CVRATORVM
GRAVISSIMORVM
PATRONORVM ET FAVORVM
PIE VENERANDORVM
HONORIFICAM PRAESENTIAM ET AVDIENDI
BENEVOLENTIAM

INGENVIS ALIQVOT IUVENIBVS
OMNI VIRTVTIS, INGENII ET DOCTRINAE
LAUDE ORNANDIS

DIE XXVIII. AVGVSTI ANNI c1o lccc XXXVIII.

AB HORA III. POMERIDIANA

IN SCHOLAE AVDITORIO MAIORI
PVBLICVM IN DICENDI LOCVM PRODVCENDIS
PRECE BLANDA ET OFFICIOSA

CONCILIATVRVS
M. GEORG. SIGISM. GREENIVS
RECTOR.

LIPSIAE

EX OFFICINA LANGENHEMIANA.

Lit. Rom. A.

445,8

Aratro, etsi pauca relinquerent regiae moles iugera, a) quas non minori splendore ac sumtu exstruxerat montes subuertens, exstruens maria, b) atque in ipsis domorum fastigiis nemora ferens, c) luxus Romae, ipsa licet ager quondam fuerat, sylua, col- lis, herba; d) dici tamen non potest, quantum ipsi assueta fuerit prisca gens mortalium, e) cui nec summorum virorum personis visum est indignum. Quod enim vel Deorum, f) vel hominum, g) ob virtutem, et ingentia in omne genus suum merita, supra mortale fastigium elatorum, coelo- que adscriptorum, fuit inuentum, illud nec a regibus abfuit antiquissi- mis et principibus viris, quos inter Hiero, Philometor, Attalus, Arche- laus celebrantur PLINIO, h) nihilque XENOPHONTI, M. TVLLIO i) teste, tam regale visum, quam studium agri colendi. Vlysses, summum virum, ad aratrum, quasi ad suum opus, rediisse accepimus, tum, cum simulata insania subterfugit bellum, k)

Detrectauitque furore

Militiam ficto, donec sollertior isto,

Sed sibi inutilior, timidi commenta retexit

Naupliades animi, vitataque in arma retraxit. l)

Ipsa vero Vlysses delirando a proiecto in agrum suo filio se prorsus non delirare manifestauit. m) Suo quodam fato ad idem compulsus legitur Iason, dum ignem efflantes naribus tauros subigit, audacique dextra mul- cens eorum palearia, domat, n)

Suppositosque iugo pondus graue cogit aratri

Ducere, et insuetum ferro proscindere campum.

Idem

a) HORAT. Lib. II. Od. XV.

b) SALLVST. Bell. Cat. c. XX. §. 12. HORAT. Lib. III. Od. I. et XXIV. Id. Epist. L. I. Ep. I. v. 35. OVID. Fast. L. V. 640. seqq. SVETON. Iul. c. 44.

c) HORAT. L. III. Od. X. §. coll. LAEV. TORRENTII Comment. et BO- SII Not. ad CORN. NEP. Att. c. XIII. SENEC. Epist. CXXII. p. m. 556.

d) OVID. Fast. III. 71. et 179. it. 433. PROPERT. Lib. IV. Eleg. I.

e) HORAT. Epod. Od. II.

f) Cereri acceptum ferunt Poetae, VIRGILIUS, OVIDIUS, TIBVLLVS, conf. POLYD. VERGIL. de Rerum Inuent. L. III. c. I. et II. POMEY. Panth. Myth. p. 151.

g) CIC. Nat. Deor. L. I. §. 38.

h) Hist. Nat. L. XVIII. c. III. i) De Senect. §. 59.

k) CIC. Offic. Lib. III. §. 97. c. XXVI. l) OVID. Met. XIII. 36.

m) POMEY. Panth. Myth. p. 276. n) OVID. Met. VII. 117.

Idem secuti et aliarum gentium principes aratrum, quippe quod primi ordinis viri Romanorum in agro primum versabantur, o)

Pascebatque suas ipse Senator oves.

Iura dabat populis posito modo Consul aratro,

Et leuis argenti lamina crimen erat;

Quorum Cincinnato p) viator attulit Dictaturam, ferentem vero inueniunt dati supremi honores Atilium Serranum; q) vnde cognomen. r) Atque illo etiam tempore, quo Romanorum luxus vix ultra, quo progredieretur, habebat, s) graue illis non erat, ipsum interdum respicere aratrum, quippe quod CICERO vix quemquam fuisse testatur, qui fundos obire, et res rusticas, vel fructus causa, vel delectationis, inuisere, et honestissimum et suauissimum non iudicauerit. t)

Neque vero est, quod miremur, laureato vomere, et triumphali aratore, quondam gauisam esse terram, u) atque Imperatorum manibus pudori non fuisse, eburneo scipione deposito, agrestem stiuam aratri reperere, x) cum regiam rem olim fuisse antiquissima rerum testantur monumenta, ducere aratrum. Eo namque consecratum fuisse exstruendae vrbi campum praeter alios VARRO docet, y) qui, oppida, inquit, condebant in Latio Etrusco ritu multa, id est, iunctis bobus, tauro, et vacca interiore, aratro circumagebant fulem. Hoc faciebant religionis causa die auspicato, vt fossa et muro essent munita. Terram, vnde exsculpserrant, fossam vocabant, et introrsum iactum, murum, postea, quod fiebat, orbis, vrbs. Atque de Aenea suo MARO z)

Interea Aeneas urbem designat aratro.

o) PROPERT. L. IV. El. I. OVID. Fast. I. 204. 207. ID. A. A. III. 120. conf. quae de Viatoribus afferunt PLINIVS XVIII. 3. FESTVS f. h. v. et ALEX. ab ALEXANDRO Genial. Dier. Lib. I. c. XXVII.

p) de quo PERSIVS Sat. I.

Sulcoque terens dentilia Quinti,

Quem trepida ante boues dictaturam induit vxor,

Et tua aratra Domum lictor tulit.

q) vnde VIRG. Aen. L. VI. 844.

Et te fulco, Serrane, ferentem

r) Legendi de his PLIN. Hist. N. XVIII. 3. CIC. de Senect. §. 56. et pro Sext. Rosc. Amer. §. 50. VALER. MAX. L. IV. c. IV.

s) OVID. Fast. I. 196.

t) De Orat. L. I. §. 249. et pro Rosc. Amerin. §. 48. et 51. add. MARTIAL. L. IV. Ep. 90. et GEORG. GREENIVS de Rustic. et Vill. Vel. SALLEN- GRI Thesaur. Antiq. R. T. I. infert. L. I. c. IV.

u) PLIN. H. N. c. XVIII. L. III.

x) VALER. MAX. L. IV. c. IV. §. 5.

y) De Lingu. Lat. L. IV. c. XXXII.

z) Aen. L. V. 755.

Aeneadasque illos, toto terrarum orbe claros et horrendos, Romulum et Remum, urbis suae maximae, quae etiam sola quasi urbs dicta, eodem ritu condidisse moenia, a) vates operosus dierum, OVIDIVS, b) ita celebrat:

Apta dies legitur, qua moenia signet aratro,

Sacra Palis suberant: inde mouetur opus.

Inde premens stiuam designat moenia sulco,

Alba iugum niueo cum boue vacca tulit.

Scilicet hunc referunt c) totius ritus rationem modumque, vt, quod ISIDORVS d) prodidit, urbs ideo aratro circumducta et designata fuerit, dispari sexu iumentorum, propter commixtionem familiarum et imaginem ferentis et fructum ferentis. Boues praeterea fuisse albos, ad ostendendos ciues sine labe, integros vitae, scelerisque puros. Glebas internas fuisse reiectas, quoniam omnis fertilitas in urbem importanda sit. Boues etiam ita iunctos fuisse, vt vacca interior, taurus exterior esset, quia mulieris sit, quae intra domum sunt, curare et viri exteriora. Mansit inde cum signum e) coloniae oppidiue conditi taurus et vacca, aut alter eorum in nummis aliisque passim antiquitatum monumentis, f) tum vero etiam ipsum nomen, quippe quod urbem ab vrbo appellatam esse tradit POMPONIVS, g) cui urbare est aratro definire, urbem vero ipsum, curuatura aratri, quod in vrbe condenda soleat adhiberi. Confirmat idem, loco supra nominato, VARRO, qui, oppida, inquit, quae prius erant circumducta aratro, ab orbo et vrbo, vrbes; et ideo coloniae nostrae omnes in literis antiquis scribuntur vrbes, quod item conditae, vt Roma; Quid? quod et ipsis Portis nomen ab hoc ritu inditum et deriuatum, de qua re apud ISIDORVM h) Cato, qui urbem, inquit, nouam condit, tauro et vacca aret; vbi arauerit, murum faciat, vbi portam vult esse, aratrum sustollat et portet, et portam vocet.

Quod vero in condendis designandisque urbibus adhibebant veteres aratrum, illud etiam diruendo inducebant oppido, eoque ipso reuocabant tempore, quo

Plus erat in gladio, quam curuo laudis aratro, i)

Quo tenuere viros bella, atque erat aptior ensis

Vomere, cedebat taurus arator equo. k)

Enim

a) QVINTIL. IX. 2. et MINELL. ad VIRG. Aen. VI. 810. b) Fast. IV. 819. 825. 839.

c) PITISCVS Lex. Antiq. T. II. f. 1116. d) XV. 2.

e) De Roma ipsa TACIT. Annal. L. XII c. XXIV. §. 2. OVID. Fast. L. I. v. 582.

f) PITIS. T. I.

g) Leg. CCXXXIX. §. 6. Dig. de Verb. Signif. conf. TORRENT. ad HORAT. nost. loc.

h) XV. 11. Conf. PITISC. T. II. f. 476. i) OVID. Fast. II. 517. k) ID. Fast. I. 691.

Enim vero, vbi vltimae steterint altis vrbibus caussae, cur funditus perirent, impressum illis fuisse ab insolenti exercitu aratrum hostile, auctor est QV. HORATIVS FLACCVS, l) cuius etiam interpres ACRON, RHODIGINO laudatus m) hanc omnino consuetudinem et condendis et euertendis vrbibus fuisse, vt aratro fieret, notauit. Ipse vero etiam RHODIGINVS cum PITISCO n) Propertianum o) illud:

Moenia cum Graio Neptunia pressit aratro
Victor Palladiae ligneus artis opus.
recte eo trahit, cui nimirum Ouidii p) aliud respondet:

Iam seges est, vbi Troia fuit.

Significant idem SENECAE q) verba, qui de saeuo et feroci homine, tectis, inquit, iniicere ignem, et aratrum vetustis vrbibus inducere, potentiam putat. De Antonio M. TVLLIVS CICERO r) Tu autem, inquit, insolentia elatus, omni auspicio iure turbato, Casilinum coloniam deduxisti, quo erat paucis annis ante deducta, vt vexillum videres, et aratrum circumduceres; cuius quidem vomere portam Capuae pene perstrinxisti, vt florentis coloniae territorium minueretur. Atque vt alia aliorum taecamus loca, in quibus ipsa euertendi, eruendi, excindendi verba illam aratri inductionem innuere videntur, s) docent idem nos sanctissimorum vatum diuinae admonitiones, quibus ita deleturum euersurumque se impiorum sedes vrbesque minatur Deus immortalis, t)

Vt primum soles eruta cernat humus. u)

Hoc vero in vrbes dirutas inducto aratro, primum quidem ius ciuitatis esse amissum, agrumque ex vrbe factum, significabatur. Diserte hoc ICTIS affirmatur, quorum MODESTINVS, x) si vsusfructus, inquit, ciuitati legitur, et aratrum in eam inducatur, ciuitas esse desinit, vt Carthago est passa; idemque quasi morte, desinit habere vsusfructum. Deinde vero, cum natura insolens et superba victoria y) vel ob praedam saepius, quam ob delictum z) vel etiam inuidia magis imperii, quam vllius noxae inuisam, diruat, funditusque tollat urbem, quod odium, inuidia et certaminibus ortum, vltra metum daret, et ne in victis quidem deponatur, neque ante inuisum esse desinat, quam esse desinat, a) in ipso vrbium excidio adhibebant victores

(3

- 1) Od. XVII. l. v. 20. m) Lect. Antiqu. L. XXVI. c. V. f. 1440. MACROB. L. V. c. XIX.
n) l. c. f. 1116. o) PROP. L. III. El. VIII. 41. p) Heroid. l. 53.
q) De Clement. c. XXVI. p. m. 300. r) Orat. Philipp. II. §. 102.
s) VIRGIL. Aen. II. 610, 625. cet. 637. Add. HORAT. Epod. XVI. 11. seqq.
t) IER. XXVI. 18. MICH. III. 12. conf. RAVANELL. Biblioth. S. f. 131. et 283. a T. HIMMEL Comment. in Mich. p. 220. u) OVID. Fast. IV. 404.
x) Lib. VII. 7. Tit. IX. L. XXI. y) CIC. pro M. Marcello 3.
z) SVETON. Iul. c. 54. a) VELLEI. Pat. H. R. L. I. c. XII. §. 5. et 7.

aratum, eoque illas, iam excisas, aequabant solo. b) Hoc ipso namque praefici illi heroës et fortissimi viri cum munitissima loca sua vi suaque manu et expugnata atque eversa, et in puluerem c) nunc redacta esse, suaeque facta virtutis perennia atque immortalia monumenta ostendebant, d) tum vero etiam vltimum in deuastatas illas vrbes immittebant execrationem deuotionemque. Constat enim inter omnes veterum mos e) diras proferendi detestationes in eversas vrbes, cuius rei et formulam habet MACROBIUS f) et exemplo sunt RHODIGINO g) in execrato Ilio Agamemnon, et in Sidena Croesus. Maxime vero insigne est huius rei illud Iosuae, urbem Iericho deuouentis, exemplum, idque eo illustrius, quo accuratius respondet euentus, diris execrantis verbis. h) Ad haec cum et salem spargerent in extinctae vrbis locum fererentque vastantes victores, quod ab Abimelecho in diruta vrbe Sichem factum legimus, i) vel ab hoc non longe abfuisse videtur aratum. Denique vti a sacro et religioso loco arcebant veteres profanum vulgus, atque fulguritam etiam terram et bidental k) sepire augurum erat, ne temere quisquam adiret illud, quod calcare esset nefas; ita execratae etiam ciuitatis pristinam sedem, humilem nunc et suas vix ostendentem ruinas, aratro circumducebant deuouentes eam hostes, vt nimirum suos aliosque, sulco ducto, prohiberent aditu, ne diras detestationis, loco impositas improuidi in se deriuarent.

Ego vero quicquid de Aratro Hostili, ad HORATII locum aliqua ex parte illustrandum, hucusque praefatus sum, eo consilio est a me conscriptum, vt meorum aliquos, in conspectum scholae Inspectorum Grauissimorum ceterorumque Clarissimorum Virorum, producens, virium suarum periculum facturos, declararem, me non argenteo, quod in prouerbio est, l) vomere arare. Est schola, fateor, ager; sed vt omnium rerum, M. TVLLII m) iudicio, nihil est agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil libero homine dignius, ita et ingeniorum cultura nihil profecto!

b) Ita de Numantia a P. Scip. Africano deleta VELL. H. R. L. II. c. IV. §. 2.

c) Quod crudele excidium Romae minatur Hannibal, inflicto in terram pede, fuscitatoque puluere, tunc inter Carthaginem et Romam finem belli fore, dixit, cum alterutra vrbs in habitum pulueris esset redacta. VALER. MAX. Lib. IX. c. III. vnde HORAT. Epod. XVI.

Barbarus, heu! cineres insister victor et urbem
Eques sonante verberabit ungula.

d) VELLEI. c. I. §. 3. e) PITISC. Lex Antiqu. T. I. f. 652. f) Saturn. III. 9.

g) Lect. Antiqu. f. 1440. h) Ios. VI. 26. I. Reg. XVI. 34.

i) IVD. IX. 45. conf. RAVANELLI Bibliothec. S. T. II. f. 523. item BOL-
DVCC. in Iob. p. 849. k) PITISC. T. I. 227.

l) Leg. RHODIGIN. Lect. Antiqu. L. XXVI. c. 17. m) Off. I. 42. coll. de Fin. III. 2.

fecto ingenio animo incundius, n) nihil conuenientius. quia
Conueniens homini est, hominem seruare voluptas. o)

Affiduus quidem iste labor,

Namque, quod ingenium longa rubigine laesum est,

Torpet, et est multo, quam fuit ante, minus. p)

Vti et agricolis indefesso studio laborandum est, vt agrorum cura κατ'
ἐξέχην opus nominetur, recteque Ouidius: q)

Fertilis affiduo si non remouetur aratro,

Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.

Vnde mirandum non est, si perpetuo labore nimia fiat et inutilis aliquan-
do sedulitas, vereque illud eueniat: r) Πολλοὶ βεγκένται, παῦροι δὲ τῆς
γῆς ἀροτῆρες. Atque vt ea est agri colendi ratio, vt spe magis et iucun-
ditate quadam, quam fructu atque emolumento teneatur; s) Ita et scho-
lae magistris tradita docilis iuuentus, ipsa Patriae spes, laeta et dulce decus,
aetate adhuc tenera, roboris expers et insolida, spe saltem delectat, t) fru-
ctum tamen vberrimum promittit, praemiaque cultus sui dignissima, si
dederit Deus ipse teneris sementibus auctus, u) felicissimaque incrementa,
ita, vt bonus quisque scholae agricola, non secus ac Romanorum maio-
res, x) colentes agrum, rempublicam patriamque fortunatissimam floren-
tissimamque relinquat. Eadem etiam spe nos delectat scholae nostrae iu-
uentus, quae, veluti laeta seges, vt Deo gratum! efflorescit, suaque et lau-
dabili industria et grata omnibus vitae morumque probitate certa patriae,
parentibus, nobis, promittit gaudia commodaque certa; id quod vel suo
probabunt exemplo in solempni Grauissimorum Virorum confessu publi-
ce verba facturi ornatissimi iuuenes, quorum nimirum

I. PETRVS RVHLIVS, Gohlif. Misn.

De votis pro salute Principum atque Imperatorum susceptis, oratione La-
tina exponet

Ad OVID. Trist. L. I. El. II. v. 103. et CVRT. L. III. c. VII. §. 3.

II. IO. GEORGIUS STANDEVSIVS, Wehlens. Misn.

De Diis Vltoribus Oratione Germanica declamabit,

Ad OVID. Met. XV. 821. SVETON. Iul. c. LXXXIX.

III. CAROLVS FRIDER. REVSCHERVS, Glauch. Schoenburg.

Ferrea Parcarum Decreta Orat. Lat. euoluet

Ad OVID. Met. XV. 781. 807. seqq.

IV.

n) Id. CIC. pro A. Lic. Arch. §. 16.

o) OVID. Pont. II. IX. 39.

p) Id. Trist. V. El. XII. 21. q) Ibid. v. 23. r) ERASMI ROTEROD. Adag. p. 584.

s) CIC. in Verr. L. III. §. 227. t) OVID. Met. XV. 203. u) OVID. Fast. I. 678. 699.

x) CIC. pro S. Rosc. Amer. §. 50.

DE ARATRO HOSTILI

IV. IO. CHRISTOPHORVS PLESCHIVS, Koenigstein. Misn.
Synapothnescontes et Soldurios carmine Latino Heroico celebrabit

Ad TERENT. Adelph. Prolog. v. 6. et CAES. B. G. L. III. c. XXII.

V. CAROLVS ROMANVS REVSCHERVS, Glauch. Schoenb.
Sacra, Diis loci praefidibus facta, oratione recolet Latina

Ad CVRT. L. III. c. VIII. § 22.

Ad quos beneuole audiendos scholae Inspectores Grauiissimos ceterosque
Claros in vrbe nostra Viros, qua decet, reuerentia et humanitate vocamus,
vehementer illos precati, vt, cum foecunda faciat pectora amor laudis, y)
vires addant animis ingeniisque nostrorum suae praesentiae honore, pul-
cherrimoque ipsos non dedignentur laudabilium conatum praemio, quo-
rum quidem nullum aliud desiderant, praeter illud, principibus viris pla-
cuisse; idque sibi certum habeant persuasum, memores nos fore praestiti
fauoris et beneuolentiae, omnique vicissim officiorum genere beneficium
non denegatum studiose esse promerituros. Dab. e Franciscaneo Misen-
nensi, Die XXVII. Augusti A. R. S. MDCCCXXXVIII.
y) OVID. Trist. L. V. El. XII. 38.

Notanda hic alia nostrorum specimina.

In Examine nupero vernali Die XXVIII. April. exhibuerunt De stu-
dio Romanorum Philosophico, ad Cic. Offic. Lib. I. c. I. orationem primi
ordinis ciues, secundi vero ordinis de tutela nauium, pictisque nauium in-
signibus, ad Ouid. Trist. Lib. I. El. I. 1. exercitationem. Explorandis vero
omnibus Inspectorum Scholae Grauiissimorum, ceterorumque Auditorum
maxime Venerandorum, audiendi beneuolentiam conciliauit

PETRVS RVHLIVS, Gohlis. Misn.
Puluerem scholasticum cum puluere Olympico oratione Latina comparans

Ad Horat. L. I. Od. I. 3. Epist. Lib. I. Ep. I. 51.

Praeterea ad sanctissimam optimi Seruatoris coenam accessuri, suo cete-
rorumque scholae ciuium nomine commissorum veniam a nobis petierunt

ISRAEL KAYSERVS, Hoeffgen. Misn.
De mentis nostrae debita religione ad Deum accedentis, Caesaris verbis:

Etiam nunc regredi possumus. ad Sueton. Iul. c. 31. Orat. Lat. D. XXIX.
Ian. verba faciens,

PHILIPPVS GOTTFRIED SVSSEMILCH, Cosvig. Anhalt.
De consuetudine vsu sacrae coenae vel facta vel promissa confirmandi. D.

VII. Mai. Orat. Lat. agens,

IO. GEORG. STANDFVSIVS, Wehlenf. Misn.

De licito et honesto inter ciues certamine Ad Sall. B. C. c. IX. Orat.
Germ. exponens. D. XIII. Aug. MDCCCXXXVIII.

